

Формування соціокультурної компетентності студентів у процесі вивчення іноземної мови

Лисенко Ганна Василівна – викладач кафедри кафедри англійської мови Гуманітарного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ.

В статті розглядається важливість формування соціокультурної компетентності студентів у процесі вивчення іноземної мови, аналізуються погляди вчених щодо соціокультурної компетенції, надаються деякі поради щодо побудови процесу навчання іноземної мови.

Ключові слова: соціокультурна компетентність, процес вивчення, іноземна мова, майбутній спеціаліст, рідна культура.

В статье рассматривается важность формирования социокультурной компетентности студентов в процессе изучения иностранного языка, анализируются взгляды ученых относительно социокультурной компетенции, подаются некоторые советы по части построения процесса обучения иностранного языка.

Ключевые слова: социокультурная компетентность, процесс изучения, иностранный язык, будущий специалист, родная культура.

The article deals with the important of forming of sociocultural competence of the students in the process of foreign language learning, analyses the scientists` views concerning sociocultural competence, gives some advice on farming of the process of foreign language learning.

Key words: sociocultural competence, process of learning, foreign language, language culture, the future specialist, native culture.

Постановка проблеми

Звернення до проблеми формування соціокультурної компетентності майбутнього фахівця зумовлено загальною логікою розвитку наукових

поглядів на сучасну освіту, її призначення та роль в житті людини та суспільства. В умовах євроінтеграційних процесів, які охоплюють різні сфери життя чітко усвідомлюється необхідність коректування цілей професійної освіти, яка має носити соціокультурний характер і формувати відповідну компетентність у майбутніх фахівців.

Професійна діяльність сучасного фахівця багатофункціональна, полізмістовна та інтернаціональна за своєю суттю. Вона все частіше стає сценою взаємодії великої кількості факторів, взаємодії людей різних національностей, народів, ствердження різносторонньої співпраці. Умовою оптимального функціонування фахівця в системі професійних соціокультурних умов є досягнення високого рівня соціокультурної компетентності, яку розглядають як атрибут професіоналізму.

До структури, організації та результатів навчання і виховання сучасної молоді висувають нові вимоги та завдання. Метою навчального процесу у вищому навчальному закладі стає особистісне зростання майбутнього фахівця. Нове соціальне замовлення в галузі освіти та зростаючі потреби у спілкуванні та співпраці між країнами і людьми з різними мовами та культурними традиціями вимагають суттєвих змін у підході до викладання, оновлення змісту і методів навчання іноземної мови. Разом із тим виникає необхідність у формуванні соціокультурної компетентності майбутнього фахівця у процесі вивчення іноземної мови у вищому навчальному закладі.

Майбутній фахівець повинен бути готовим до міжкультурної комунікації, мати сформовану інтеркультурну та транскulturну свідомість для визнання існування іншої національно-культурної ідентичності, яка є рівноправною з його власною культурою. Соціокультурна компетентність є частиною загальної та професійної культури особистості, оволодіння якою, зокрема у процесі вивчення іноземної мови, відкриває шлях до універсалізації якостей людини, сприяє кращому розумінню нею свого призначення у світі, формуванню загальнолюдських цінностей.

Аналіз досліджень

Соціокультурну компетентність досліджували зарубіжні (Е. Боголюбова, Б. Гершунський, В. Зінченко, В. Ледньов, Б. Ліхачова, Н. Пахомов, Н. Розов, Н. Щуркова та інші) та вітчизняні (В. Буряк, С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Кремінь, В. Мадзігон, Н. Ничкало, М. Євтух та інші) педагоги. Вітчизняні педагоги досліджували діяльність на засадах комунікативних умінь та навичок у процесі вивчення гуманітарних дисциплін і стверджували, що соціокультурна компетентність є важливою складовою загальнокультурного розвитку суспільства.

Теоретичне підґрунтя для формування соціокультурної компетенції особистості закладено у працях зарубіжних авторів М. Бірама, Дж. Вальдеса, Ж. Зарат, М. де Карло, В. Сафонові, П. Сисоева та ін., а також вітчизняних дослідників С. Ніколаєва, О. Першукова та ін.

Важливість формування соціокультурної компетентності визнається як закордонними (А. Печеї, К. Роджерс, П. Сорокін, М.А. Бердяєв, В.Н. Соловова та ін.), так і вітчизняними дослідниками (А.С. Макаренко, В.А. Сухомлинський, І.А. Зязюн, Г.А. Бал, І.Д. Бех, А.В. Глузман, С.В. Савченко, А.І. Капська та інші). Але, на жаль, у психолого-педагогічній літературі нема однозначного визначення поняття соціокультурної компетентності.

Недостатня, на наш погляд, увага приділяється питанням соціокультурної складової у структурі професійної компетентності фахівця, а також логіці і технологіям формування соціокультурної компетентності в освітньому процесі як складової професійно-творчої підготовки майбутнього фахівця до професійної діяльності.

Постановка мети дослідження

Метою даної статті є розробка основ формування соціокультурної компетентності майбутнього фахівця.

Виклад основного матеріалу

У документах ООН, ЮНЕСКО, Ради Європи наголошується на ключових компетентностях (key competencies), що дають можливість особистості ефективно брати участь у багатьох соціальних сферах, робити внесок у розвиток суспільства, професійно зростати. Серед ключових компетентностей значне місце посідає соціокультурна компетентність як складне інтегроване утворення у характеристиці особистості.

Так, В. Сафонова визначає, що соціокультурна освіта є запорукою успішного формування професійної іншомовної комунікативної компетенції за умови реалізації принципу дидактичної культуровідповідності, який передбачає відбір і впровадження у навчальний процес культурознавчого матеріалу, що формує соціокультурну основу навчально-методичного комплексу з іноземної мови [4].

О. Коломінова розглядає соціокультурну компетенцію як систему уявлень про основні національні традиції, звичаї та реалії країни, мова якої вивчається, а також систему навичок та вмінь узгоджувати свою поведінку з цими знаннями [1].

М. Максимець розуміє соціокультурну компетенцію як здатність особистості через адекватне розуміння та повагу до інших мов, культур і релігій виявляти активну і відповідальну життєдіяльність у соціумі на засадах демократичності, гуманізму, толерантності тощо [3].

П. Сисоев трактує соціокультурну компетенцію як рівень знань соціокультурного контексту використання іноземної мови, а також досвід спілкування і використання мови в різних соціокультурних ситуаціях [5].

Таким чином, проаналізувавши все вище сказане, ми можемо зробити висновок, що науковці переконані в позитивному впливі вивчення іноземної мови на формування соціокультурної компетенції особистості.

Вивчення іноземної мови є головною передумовою досягнення адекватного взаєморозуміння між співрозмовниками, які належать до різних культур. Іноземна мова викладається не тільки як засіб спілкування, здобуття

додаткової інформації, а й стає засобом відкриття іншого культурного світу, осягнення складності та багатогранності рідної мови та національної культури, національного достоїнства та рівності, засобом громадської освіти, розвитку особистості, її індивідуальних пізнавальних здібностей, соціальних можливостей, культурних потреб [2, с.179].

Слід зазначити, що організація процесу навчання повинна будуватися таким чином, щоб іноземна мова вивчалася як феномен національної культури народу, як модель вивчення світу цим народом [2, с.179].

Формування в студентів соціокультурної компетентності передбачає наявність знань про національно-культурні особливості країни, мова якої вивчається, про норми мовленнєвої та немовленнєвої поведінки її носіїв і вміння будувати свою поведінку відповідно до цих особливостей і норм [6, с.167].

Ми вважаємо, що формування соціокультурної компетентності майбутніх фахівців має відбуватись на основі вивчення ними а заняттях з іноземної мови національної культури різних країн світу. Студенти повинні усвідомити різницю між їхньою рідною культурою та іншими культурами, а також набути вмінь долати соціокультурні відмінності. Важливим є оволодіння не тільки мовою, але й культурою спілкування, знати особливості мовленнєвої та немовленнєвої поведінки носіїв мови у певних ситуаціях спілкування.

Як результат, основна мета викладача на заняттях з іноземної мови полягатиме в включенні в зміст навчання елементів мовної культури народів, мова яких вивчається.

Беручи до уваги вищезазначене, можна стверджувати, що підручники та навчальні посібники з іноземної мови повинні включати навчальний матеріал (тексти для читання та аудіювання, зразки діалогів, мовленнєві зразки і формули, навчально-комунікативні ситуації, ролі) для опанування моделями комунікативної поведінки, щоб уникнути культурного шоку та непорозумінь у спілкуванні з носіями відповідної мови, оскільки,

перебуваючи за кордоном фахівці повинні бути спроможними влаштуватися без проблем у готелі, звернутися до лікаря, обміняти валюту, скористатися громадським транспортом, зробити покупки у будь-якому супермаркеті, поїсти у закладах громадського харчування, орієнтуватися в міжнародних аеропортах. Саме тому при вивченні іноземної мови слід подбати про формування у майбутніх фахівців соціокультурної компетентності [2, с.180].

Потрібно зазначити, що викладач повинен постійно звертати увагу студентів на реалії власного життя в Україні, порівнювати та зіставляти риси національного характеру, моральні принципи, стилі поведінки, систему пріоритетів в нашій країні та країні мови якої вивчається.

Ефективність процесу формування соціокультурної компетентності може бути забезпечена шляхом максимального залучення студентів до навчальної діяльності, яка створює умови для професійного орієнтованого та міжкультурного спілкування. На заняттях з іноземної мови слід надавати перевагу роботі в малих групах, дискусії, мозковій атаці, кейс–методу, симуляції, презентації, інсценізації, рольовим, діловим іграм тощо [2, с.181].

Слід брати за основу автентичні тексти (уривки з художніх творів, газетні статті, рекламні оголошення, репортажі, розслідування тощо). Як показує практика, інтерв'ю case-study, написання листів, пошук додаткової інформації – це також ефективні засоби формування соціокультурної компетентності студентів [2, с.181].

На заняттях з іноземної мови слід використовувати такі різновиди ігор: ділові, сюжетні, ситуаційно-рольові. Наприклад, ділова гра включає імітаційні завдання, ігрове проектування, аналіз ситуації. При цьому формується комплекс комунікативних умінь і уміння відчувати партнера зі спілкування, уміння ідентифікувати себе з ним, знаходити способи досягнення позитивного кінцевого результату .

Беручи до уваги рівень комунікативних умінь студентів, слід обирати найбільш адекватні завдання, які вимагали б від студентів уміння легко і

швидко приймати умови, запропоновані ситуацією, а також використовувати імпровізацію [2, с.181-182].

Висновок

Отже, формування у студентів соціокультурного компоненту передбачає не лише знайомство з історією, традиціями, звичками країни, мова якої вивчається, а й першочергово воно повинно давати знання, які можуть стати в пригоді безпосередньо у ситуаціях спілкування. Таким чином, соціокультурна компетентність повинна виступати як мета і результат підготовки студентів до соціокультурної взаємодії у світі та суспільстві. Вищевикладене дозволяє дійти висновку, що однією з головних цілей вивчення іноземної мови у вищих навчальних закладах має стати формування соціокультурної компетентності, яка допоможе майбутнім фахівцям зайняти у суспільстві те місце, яке б найповніше відповідало їхнім потребам та можливостям.

Хотілося б підкреслити визначну роль соціокультурної компетентності для вивчення іноземної мови. Викладачі іноземної мови повинні глибоко володіти розумінням культурної спадщини як свого народу так і іншомовного задля допомоги студентам оволодівати особистими компетенціями.

Список використаних джерел

1. Коломинова О.О. О формировании социокультурной компетенции у младших школьников / О.О. Коломинова // Иноземні мови. – 1997. – № 3. – С. 39-41.
2. Липшиць Л.В. Формування соціокультурної компетентності майбутніх судноводіїв міжнародних рейсів у процесі вивчення англійської мови / Л.В. Липшиць // Педагогічний альманах. – 2012. – випуск 15. – С. 178 – 182.

3. Максимець М. Формування соціокультурної компетенції у процесі вивчення іноземної мови / М. Максимець // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. – 2006. – Випуск 21. – С. 211-218.

4. Сафонова В.В. Культуроведение в системе современного языкового образования / В.В. Сафонова // Иностранные языки в школе. – 2011. – № 3. – С. 17-24.

5. Сысоев П.В. Социокультурный компонент содержания обучения американскому варианту английского языка: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук. / П.В. Сысоев. – Тамбов, 1999. – 20 с.

6. Чернуха Н.М., Мурзіна А.В. Умови формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів філологів / Н.М. Чернуха, А.В. Мурзіна // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2009 – № 9 (172). – С. 165 – 173.